

พญาสัตบรรณ
Blackboard tree

ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) : *Alstonia scholaris* (L.) R. Br.

ชื่อสามัญ (Common name) : Blackboard tree, Devil tree, Indian devil tree, Milkwood pine,
White cheesewood.

ชื่อเรียกอื่น (Other names) : ตีนเป็ด (ภาคกลาง), ตีนเป็ดดำ (นราธิวาส) , หัสบรรณ (กาญจนบุรี)
สัตบรรณ (จันทบุรี) , ละบัน (ปราจีนบุรี)

ชื่อวงศ์ (Family name) : APOCYNACEAE

ลักษณะวิสัย : ไม้ต้นขนาดใหญ่ สูงประมาณ ๒๕-๔๐ ม. ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดแผ่เป็นชั้นๆ เปลือกต้น สีเทาอ่อนหรือสีเทาอมเหลือง เปลือกค่อนข้างหนาและแตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ เปลือกในสีเหลืองหรือน้ำตาล อมครีม มียางสีขาว กิ่งมีช่องอากาศ

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงกันเป็นวง แต่ละวงมี ๔-๘ ใบ แผ่นใบรูปรีแกมรูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนานแกมรูปหอก ยาว ๕-๓๒ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบรูปลิ้น ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาสีเขียวเข้ม เส้นแขนงใบขนานกัน ๒๐-๔๐ คู่ ก้านใบยาว ๐.๗ - ๑.๕ ซม.

ดอก : ดอกเป็นช่อกระจุกแน่น แตกแขนงเป็นวงที่ปลายกิ่ง ๖-๗ ช่อ ดอกสีขาวหรือเขียวอมเหลืองมีกลิ่นหอมอ่อนๆ โคนช่อดอกอยู่ติดกัน ยาว ๕-๑๕ ซม. ดอกย่อยสมบูรณ์เพศรวมเป็นกระจุกรูปทรงกลม ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอดปลายแยกเป็น ๕ แฉก ยาว ๑-๒ มม. กลีบดอกรูปรี โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดปลายแยกเป็น ๕ แฉก ยาว ๒-๕ มม. เกสรเพศผู้ ๕ อันติดบนหลอดกลีบดอก รังไข่ฐานเหนือฐานวงกลีบ

ผล : ผลเป็นฝักคู่ รูปแถบห้อยลง ยาว ๒๐-๕๕ ซม. ฝักแก่แตกออกเป็น ๒ ซีกมีขุยสีขาว สามารถปลิวไปตามลม

เมล็ด : รูปขอบขนาน ยาว ๕-๗ มม. มีขนสีน้ำตาลทองอ่อนนุ่มติดกันเป็นกระจุกที่ปลายทั้ง ๒ ด้าน

การขยายพันธุ์ : ขยายพันธุ์โดยเพาะเมล็ด ปักชำกิ่ง หรือชำราก

การกระจายพันธุ์ : เอเชียตะวันออกเฉียง - จีน อนุทวีปอินเดีย พม่า ไทย กัมพูชา ลาว เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ไปยังออสเตรเลีย และหมู่เกาะโซโลมอน

ประวัติพันธุ์ไม้ (ในประเทศไทย) : พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ในป่าที่ลุ่ม หรือป่าชื้นแบบใกล้แหล่งน้ำ ต้นพญาสัตบรรณเป็นต้นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสมุทรสาคร

ประโยชน์ และ สรรพคุณ : เนื้อไม้หยาบ อ่อนแต่เหนียว สามารถใช้ทำหีบใส่ของ หีบศพ ทำโต๊ะ เก้าอี้ ฝักมีดของเล่นสำหรับเด็ก รองเท้าไม้ หรือไม้จิ้มฟันได้, เนื้อไม้ ใช้ทำพื้น หรือนำใช้ทำโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ของบ้าน เช่น เสาบ้าน, สารสกัดจากน้ำมันหอมระเหยใช้ไถ่ยุ่ง และมีสรรพคุณเป็นยาพื้นบ้าน ดังนี้

ราก ขับพยาธิลมในลำไส้ แก้ไข้ แก้ปวดศีรษะ รักษาโรคมะเร็ง

เปลือก ช่วยให้เจริญอาหาร ลดระดับน้ำตาลในเลือด รักษาโรคเบาหวาน แก้หวัด แก้อาการไอ

รักษาหลอดลมอักเสบ แก้ไข้ รักษาโรคมalaria ไข้ ยาสमानลำไส้ ช่วยขับพยาธิไส้เดือน ช่วยขับน้ำเหลืองเสีย ช่วยขับระดูของสตรี ช่วยขับน้ำนม รักษาผดผื่นคัน

ยาง รักษาแผลเน่าเปื่อย แก้ปวดหู เป็นยาบำรุงกระเพาะภายหลังเจ็บไข้

ใบ รักษาโรคเลือดออกตามไรฟัน หรือโรคคลักปิดลักเปิด แก้ไข้ รักษาโรกระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง ตับพิษ

ยาง แก้อาการปวดหู แก้อาการปวดฟัน ช่วยบำรุงกระเพาะ ช่วยทำให้แผลแห้งเร็ว รักษาแผล แผลเปื่อย และอาการปวดข้อ

ดอก ช่วยแก้โลหิตพิการ ใช้เหนื่อ ใช้ตัวร้อน

แหล่งอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (๒๕๔๗). *พรรณไม้หอมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๖*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- เต็ม สมิตินันท์. (๒๕๕๓). *ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ราชันย์ ภูมา. (๒๕๕๙). *สารานุกรมพืชในประเทศไทย (ฉบับย่อ) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สุธรรม อารีกุล. (๒๕๕๒). *องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของประเทศไทย เล่ม ๒*. เชียงใหม่ : มูลนิธิโครงการหลวง.

คณะผู้จัดทำ

โครงการพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
สำหรับโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา